

Inkluzywność w nauce szwedzkiego

Na przykładzie podręcznika dla osób nieheteronormatywnych

DOI: 10.47050/jows.2025.2.77-83

Indywidualizacja kształcenia językowego w kontekście dostosowywania nauczania do uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych koncentruje uwagę przede wszystkim na zaburzeniach neurorozwojowych, takich jak: spektrum autyzmu, ADHD czy dysleksja, mogących utrudniać proces uczenia się. Współczesna szkoła jest jednak miejscem zrzeszającym uczniów o zróżnicowanych potrzebach, nie tylko rozwojowych czy intelektualnych, lecz również tożsamościowych. Pojawia się zatem pytanie, w jaki sposób nauka języka oraz wykorzystywane na zajęciach materiały mogą wspierać różne oblicza tożsamości ucznia.

ADAM WOJTCZAK
[Uniwersytet Śląski w Katowicach](#)

INCLUSIVITY IN TEACHING SWEDISH ON THE EXAMPLE OF A SWEDISH LANGUAGE TEXTBOOK FOR NON-HETERONORMATIVE INDIVIDUALS

The aim of this article is to present and analyse an unconventional Swedish textbook for beginners as an example of an inclusive approach to Swedish language teaching. Designed for members of the LGBT+ community, the textbook incorporates individualization through lexical, grammatical, and visual inclusivity. Notable features include the use of the gender-neutral personal pronoun 'hen' and the representation of diverse identities and social roles. The analysis highlights how the textbook supports linguistic and cultural integration, offering inspiration for educators and material developers in inclusive language education.

KEY WORDS: INDIVIDUALIZATION, INCLUSIVE EDUCATION, SWEDISH LANGUAGE, TEXTBOOK, ANALYSIS

¹ RFSL – Riksförbundet för homoseksuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (Ogólnokrajowy związek na rzecz praw osób homoseksualnych, bisexualnych i transgenderycznych), do 2007 r. o nazwie Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (Ogólnokrajowy związek równouprawnienia seksualnego), od której pochodzi skrót RFSL.

² Sfi to oferowane przez gminy bezpłatne kursy języka szwedzkiego dla imigrantów powyżej 16. roku życia zarejestrowanych w Szwecji (por. Kowal 2023: 55).

³ Oddział organizacji RFSL stanowiący grupę wsparcia i miejsce spotkań dla nowo przybyłych do Szwecji osób społeczności LGBT+, które często w ojczystych krajach są prześladowane z powodu swojej orientacji seksualnej czy tożsamości płciowej, co może być powodem ubiegania się o azyl. Zajmuje się przede wszystkim udzielaniem informacji, doradztwem prawnym oraz organizacją spotkań dla członków. Jedną z najpopularniejszych aktywności są lekcje języka szwedzkiego (Syty 2018: 6).

Przyczynkiem do podjęcia rozważań jest niekonwencjonalny podręcznik do nauki języka szwedzkiego dla początkujących *Nybörjarmaterial i svenska* autorstwa Katarzyny Syty, wydany w 2018 roku przez RFSL¹, tj. szwedzką organizację na rzecz osób LGBT+. Publikacja jest ogólnodostępna i znajduje się na stronie wyżej wymienionego związku w formie cyfrowej (bit.ly/3FTWN2Z). Podręcznik przeznaczono przede wszystkim dla nowych członków stowarzyszenia, zwłaszcza osób ubiegających się w Szwecji o azyl z powodu prześladowań na tle swojej orientacji seksualnej czy tożsamości płciowej, ale także dla nauczycieli języka szwedzkiego dla imigrantów (szw. *svenska för invandrare*, w skrócie *sfi*²), którym ma służyć za inspirację. Autorka motywuje jego powstanie brakiem dostępnych materiałów do nauki języka, w których osoby, związki czy relacje nieheteroseksualne nie byłyby marginalizowane (Syty 2018: 7). Indywidualizacja procesu edukacyjnego z uwzględnieniem tożsamości seksualnej ucznia ma w tym przypadku wspierać rozwój uczącego się i pomóc mu się odnaleźć w nowej kulturze, społeczeństwie i języku. W analizowanym materiale dydaktycznym można dostrzec przykłady inkluzywności w różnych jej odsłonach, nie tylko objawiającej się akceptacją osób o różnorodnej tożsamości płciowej czy seksualnej, lecz także osób o różnym wyglądzie, kolorze skóry, pochodzeniu etnicznym, wyznaniu czy kulturze, co w szwedzkim programie nauczania (szw. *läroplan*) stanowi jedną z podstawowych wartości demokratycznych (Skolverket 2012).

Struktura podręcznika

Na początku książki umieszczono przejrzysty spis treści (*Innehåll*), po którym następuje wprowadzenie (*Inledning*) zawierające informacje dotyczące grupy wsparcia RFSL Newcomers³ oraz krótki opis i przedstawienie motywacji do stworzenia oddanej do użytku publikacji. Podręcznik został podzielony na pięć głównych jednostek tematycznych: powitania (*Hej! Välkommen!*), rodzina (*Familj*), mieszkanie (*Bostad*), praca (*Jobb*) i zdrowie (*Hälsa*). Ponadto na końcu książki znajduje się glosariusz pojęć (*Begreppsordlista*) uwzględniający terminologię queerową. Ma on charakter edukacyjno-informacyjny. W słowniczku znajdziemy m.in. następujące zagadnienia: *cisperson* (osoba cispłciowa), *ickebinär* (niebinarny), *hbtq* (lgbt), *heteronormativitet* (heteronormatywność), *homofobi* (homofobia), *könsdysfori* (dysforia płciowa), *sexuell läggning* (orientacja seksualna), *queer* czy *vithetsnormen* (norma białoskórności).

Każdy z rozdziałów oprócz tematu głównego porusza zagadnienia poboczne w pewien sposób z nim powiązane, prezentując tym samym różne kwestie leksykalne i gramatyczne. Szczegółowy zakres i dokładną strukturę podręcznika przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Struktura analizowanego podręcznika *Nybörjarmaterial i svenska*

TEMAT ROZDZIAŁU	ZAGADNIENIA LEKSYKALNE	ZAGADNIENIA GRAMATYCZNE
Hej! Välkommen! (Cześć! Witaj!) s. 8–25	powitania, alfabet, liczby, dni tygodnia, miesiące, pory roku, daty, podawanie numeru telefonu, przedstawianie się, zwroty grzecznościowe	liczebniki główne, liczebniki porządkowe, zaimki osobowe w formie podmiotu
Familj (Rodzina) s. 26–45	rodzina, kolory, godziny, czynności dnia codziennego, zakupy, owoce i warzywa, produkty żywnościowe, zastawa stołowa	zaimki pytające, czas teraźniejszy, grupy czasowników, odmiana rzeczownika, liczba mnoga
Bostad (Mieszkanie) s. 46–61	mieszkanie, meble, ubrania, podróż transportem publicznym, pogoda	negacja, czas przeszły <i>preteritum</i> , zaimki pytające
Jobb (Praca) s. 62–79	zawody, miejsca pracy, praca, podatki i urlop, harmonogram, poszukiwanie pracy, CV	spójniki, czasowniki posiłkowe
Hälsa (Zdrowie) s. 80–99	części ciała, dolegliwości, wizyta u lekarza, numer alarmowy 112, profilaktyka zdrowotna, nawyki żywieniowe	forma określona rzeczownika, szyk zdania prostego

Źródło: opracowanie własne.

Zastosowany podział tematyczny oraz zakres leksykalno-gramatyczny nie odbiegają raczej od dostępnych na rynku standardowych podręczników do nauki języka szwedzkiego dla początkujących. Zgodnie z *Europejskim Systemem Opisu Kształcenia Językowego* (2003) można je zakwalifikować do tematyki życia codziennego, co odpowiada umiejętnościom na poziomie podstawowym A1–A2.

W podręczniku ćwiczone są trzy z czterech głównych sprawności językowych, tj. czytanie, pisanie, mówienie. Brakuje zatem ćwiczeń na rozumienie ze słuchu, co jednak w przypadku tak niszowej i bezpłatnej publikacji nie powinno dziwić. Duży nacisk kładziony jest także na ćwiczenia wymowy, które znajdują się na końcu każdego rozdziału. W kwestii języka szwedzkiego jest to istotny aspekt nauczania, biorąc pod uwagę jego rozbudowany system samogłoskowy oraz wyróżniający go na tle większości języków europejskich akcent toniczny, co sprawia, że szwedzka wymowa jest powszechnie uważana za trudną (Horbowicz i in. 2024: 158). Pod tym względem słabą stroną podręcznika jest jednak brak nagrań, który znacząco utrudnia wykorzystanie publikacji do samodzielnej pracy i w związku z tym wymaga raczej pomocy ze strony nauczyciela. Dostosowanie treści dydaktycznych do grupy docelowej w kontekście indywidualizacji nauczania odbywa się na różnych płaszczyznach: gramatycznej, leksykalnej oraz graficznej.

Inkluzywność gramatyczna

Jeśli chodzi o aspekt gramatyczny, język szwedzki wyróżnia się dosyć rzadkim zjawiskiem, jakim jest pojawienie się w użyciu w ciągu ostatnich lat neutralnego płciowo zaimka *hen*⁴. Świadczy to o elastyczności i otwartości języka na zmiany, także w obrębie jego uformowanych stałych struktur (Klimont 2019: 175). Zaimek *hen* posiada dwie zasadnicze funkcje: 1) neutralne płciowo określenie osoby, o której mowa lub wynikającej z kontekstu, 2) określenie osoby, która nie chce lub nie może skategoryzować się jako kobieta bądź mężczyzna (SAOL, bdw). Użycie zaimka *hen* pozwala na inkluzywność obu płci oraz osób niebinarnych, a ze względów praktycznych można go wykorzystywać jako alternatywę dla formy opisowej *han eller hon* (on lub ona) w celu jej skrócenia.

W analizowanym materiale dydaktycznym zaimek *hen* jest zdecydowanie formą dominującą, podawaną w części gramatycznej w pierwszej kolejności jako jedna z opcji trzeciej osoby liczby pojedynczej: *hen*, *han*, *hon*, *den/det* (Syty 2018: 21). Kolejność ta świadczy o nacisku autorki na formę neutralną płciowo, która niezwykle rzadko lub prawie wcale nie jest uwzględniana w podręcznikach do nauki języka szwedzkiego. Dla przykładu, wzmianka o *hen* pojawiła się w najnowszym, trzecim wydaniu *Rivstart A1+A2*⁵ z 2023 roku jako jedna z opcji zaimka osobowego dla trzeciej osoby liczby pojedynczej, jednak w nieco innej kolejności: *han*, *hon*, *hen*, *den/det* (Levy Scherrer i Lindemalm 2023a: 11). W zeszycie ćwiczeń dodatkowo umieszczano informację: *hen = könsneutralt pronomen* (*hen* = zaimek neutralny płciowo) (Levy Scherrer i Lindemalm 2023b: 8). Nie ujęto jej jednak w poprzednim wydaniu podręcznika z 2014 roku. W rozdziale dotyczącym powitań i przedstawiania się – analizowanej pozycji *Nybörjarmaterial i svenska* – bohaterowie w rozmowie używają dodatkowo pytania *Vad är ditt pronomen?* (Jaki jest twój zaimek?), co w codziennym użyciu nadal może zostać odebrane jako sformułowanie wymuszone i nienaturalne. Pytanie to wskazuje jednak na akceptację różnorodności płciowej ze strony użytkownika oraz chęć poznania preferencji użycia odpowiedniego zaimka wobec rozmówcy. Co ciekawe, Fatima Grönblad (2017: 23) w swoim artykule podkreśla, że osoby transpłciowe raczej definiują własną tożsamość jako *han* (on) lub *hon* (ona), unikając użycia neutralnego zaimka *hen*. Znajomość danej identyfikacji płciowej już na etapie prezentacji może być także ułatwieniem dla nadawcy wiadomości, np. w przypadkach obco brzmiących imion, które nie sugerują konkretnej płci lub prowadzą do błędnej interpretacji w tym zakresie. Jest ona jednak przede wszystkim wyrazem identyfikowania się z określoną płcią, często niezależną od płci biologicznej. W dzisiejszej przestrzeni publicznej zjawisko to możemy zaobserwować na ogół w mediach społecznościowych,

4 Zaimek neutralny płciowo, pojawiający się w języku szwedzkim od lat 60. XX w., zyskał na znaczeniu w latach 2011–12, kiedy to rozpoczęła się medialna debata na temat jego użycia. Od 2015 r. wpisany jest na listę słów Akademii Szwedzkiej (Svenska Akademiens ordlista – SAOL), dzięki czemu posiada obecnie status oficjalnego wyrazu w języku szwedzkim (Milles 2013; Grönblad 2017; Klimont 2019).

5 Najczęściej wykorzystywany do nauki języka szwedzkiego w Polsce podręczniki na poziomie podstawowym.

gdzie użytkownicy na swoich profilach coraz częściej podkreślają swoją identyfikację płciową za pomocą angielskich zaimków *she/her* (ona/jej) lub *he/him* (on/jego), sugerując tym samym preferowane użycie.

Z dydaktycznego punktu widzenia zastosowanie neutralnej, bezpłciowej formy zaimka pozwala w części leksykalnej skupić się na przyswojeniu słownictwa, w tym wypadku czasowników opisujących podstawowe czynności, jak np. *Hen går* (idzie), *Hen sover* (śpi), *Hen äter* (je), *Hen tränar* (trenuje), zobrazowanych przez różne postaci (Syty 2018: 39). Przy tego typu ćwiczeniach, jak pokazuje praktyka nauczycielska, uczniowie często zbyt dużą wagę przywiązują do detali wizualnych, próbując w swojej wypowiedzi przede wszystkim określić zgodność płciową z obrazkiem, co w tym przypadku jest raczej informacją drugorzędną i w zależności od jakości grafiki nierzadko trudną do jednoznacznego skategoryzowania. Warto również podkreślić, że na początku nauki języka szwedzkiego zaproponowane użycie zaimków⁶ – włączające, lecz nadal mniej standardowe – może jednak wprowadzać zamieszanie wśród uczniów i utrudniać proces opanowania zagadnienia gramatycznego, jakim są właśnie zaimki osobowe. Bazując na moich wieloletnich obserwacjach w pracy nauczyciela języka szwedzkiego, mogę stwierdzić, że już prawidłowe rozróżnienie zaimków *han* (on) i *hon* (ona) sprawia uczącym się języka szwedzkiego sporo trudności. Świadczą o tym także oddzielne ćwiczenia w podręcznikach poświęcone właśnie temu zagadnieniu w celu automatyzacji użycia poprawnej formy (por. Levy Scherrer i Lindemalm 2014: 11). Wybierając odpowiedni materiał dydaktyczny, należałoby się zatem zastanowić, jaki nadrzędny cel przyświeca zaplanowanej jednostce lekcyjnej i procesowi kształcenia na początkowym etapie nauki – opanowanie języka standardowego czy inkluzywnego.

Inkluzywność leksykalna

Pod względem leksykalnym podręcznik nie pozostaje obojętny wobec dostosowania do różnorodnych potrzeb uczniów uwarunkowanych indywidualnymi czynnikami osobowościowymi i wykazuje akceptację oraz wzmacnia poczucie przynależności. Na pierwszy rzut oka poruszana w nim tematyka nie wyróżnia się znacząco na tle innych znanych pozycji (zob. tab.1). Nowo poznane struktury i słownictwo uzupełniają krótkie ćwiczenia, najczęściej w formie pytań, w dużej mierze bezpośrednio adresowanych do ucznia, np. *Vilken är din favoritårstid?* (Jaka jest twoja ulubiona pora roku?) czy *Vad ska du göra om 10 år? Vad drömmer du om?* (Co będziesz robił za 10 lat? O czym marzysz?). Podręcznik oferuje jednak użycie słów charakterystycznych dla wybranych grup społecznych, które w porównywalnych materiałach dydaktycznych rzadko są prezentowane.

W drugim rozdziale możemy się natknąć m.in. na zdanie *Han jobbar på Kiruna sjukhus som sjuksköterska* (On pracuje w szpitalu w Kirunie jako pielęgniarka⁷). Stereotypy związane z zawodami zdominowanymi przez daną płeć łamie także użycie następujących zdań w rozdziale na temat pracy: *Hanna jobbar som busschaufför* (Hanna pracuje jako kierowca autobusu) czy *Jonas jobbar som barnskötare på en förskola* (Jonas pracuje jako opiekun dziecięcy w przedszkolu). Na liście słów z nazwami zawodów na s. 64 znajdziemy również niedostępny w słowniku SAOL (bdw) wyraz *brandkvinna* (strażaczka) lub w dalszej części jego generyczny wariant *brandpersonal* (personel strażacki). W kontekście pracy warto nadmienić także pojawienie się słowa *volontär* (wolontariusz), będącego ukłonem w stronę osób pracujących dobrowolnie i bez wynagrodzenia.

Wprowadzenie do rozdziału dotyczącego zdrowia rozpoczyna zdanie nawołujące do akceptacji samego siebie: *Det finns olika kroppar. Varje människa är unik* (Ciała są różne. Każdy człowiek jest wyjątkowy). Ponadto możemy zaobserwować brak tabuizacji tematów związanych przykładowo z daną płcią. Pośród różnych typowych dolegliwości chorobowych, jak np. *ont i magen* (ból brzucha), *ont i huvudet* (ból głowy), *hög feber* (wysoka gorączka), *hosta* (kaszel) czy *snuva* (katar), nie zapomniano o *mensvärk* (bóle menstruacyjne), których raczej darmo szukać w tradycyjnych podręcznikach, jeśli nie są one materiałami przeznaczonymi

⁶ Z raportu Uniwersytetu w Göteborgu wynika, że od 2020 r. odnotowano spadek użycia zaimka *hen*, zarówno wśród osób prywatnych, jak i w mediach. Jako przyczynę podaje się utratę jego politycznego znaczenia jako znacznika tożsamości. Zjawisko to świadczy o nieustająco zachodzących zmianach w uzusie języka szwedzkiego (por. Lundberg 2024).

⁷ W przypadku nazw zawodów można w języku szwedzkim niezależnie od płci wyróżnić wspólne, dominujące formy męskie, np. *tjänstemän* (urzędnik/urzędniczka), żeńskie, np. *sjuksköterska* (pielęgniarka/pielęgniarka) lub odmienne dla każdej z płci, np. *servitör* (kelner) i *servitris* (kelnerka). Zmiana ogólnie przyjętej formy w celu jej dostosowania do przeciwnej płci może prowadzić do zmiany znaczenia, np. *tjänstekvinna* (służąca) lub stylu, np. *sjukskötare* (pielęgniarka w użyciu archaicznym) (por. SAOL, bdw).

stricte dla personelu medycznego (por. Bergman 1994: 60; Helander i Parada 2005: 95). Pozostając w tematyce zdrowotnej, nie sposób nie zwrócić uwagi na poruszony aspekt zdrowia psychicznego w takich określeniach, jak: *deprimerad* (przygnębiony, mający depresję), *panikattacker* (ataki paniki) czy *gå i terapi* (pójść na terapię). Otwartość na różne rozwiązania medyczne obrazuje również zdanie *Alex funderar på att göra abort* (Alex rozważa przeprowadzenie aborcji). Przy temacie *Kläder* (ubrania) na uwagę zasługuje z kolei słowo *binder* (Transformer.se 2024), po polsku – binder, czyli specjalny rodzaj bielizny, który spłaszczka klatkę piersiową i jest powszechnie stosowany przez osoby transpłciowe w celu złagodzenia dysforii płciowej.

Oprócz wielostronnie dotykanego aspektu tożsamości płciowej, który w tego typu podręczniku wydaje się dosyć oczywistym rozwiązaniem, znajdziemy w nim wiele innych przykładów inkluzywności. Jedną z nich jest inkluzywność kulturowa, którą możemy zdefiniować jako poszanowanie różnych przejawów kultury, niezależnie od ich pochodzenia. Użycie chociażby słówka *äppinnar* (pałeczki do jedzenia potraw orientalnych), przedstawionego pośród pozostałych tradycyjnych dla kultury europejskiej sztuczków typu *kniv* (nóż), *gaffel* (widelec) czy *sked* (łyżka), wydaje się zamierzonym zabiegiem autorki, mającym na celu włączające podejście do uczniów pochodzenia azjatyckiego, dla których pałeczki stanowią ważny element codzienności, często pomijany w pozostałych podręcznikach. Innym przykładem jest nawiązanie do grupy docelowej publikacji, czyli osób LGBTQ+ ubiegających się o azyl, w zdaniu: *Vi är asylsökande HBTQI-personer* (Jesteśmy osobami LGBTQI starającymi się o azyl). Sformułowanie to zostało użyte w rozdziale dot. mieszkań (szw. *Bostad*), gdzie bohaterowie, szukając pokoju do wynajęcia na jednym z portali społecznościowych, w ten sposób dokonują autoprezentacji (Syty 2018: 47).

Inkluzywność graficzna

Najłatwiejszą do zauważenia podczas lektury podręcznika wydaje się inkluzywność graficzna, osiągnięta przez dobór odpowiednich elementów wizualnych. Jest to chyba najczęściej praktykowana metoda dostosowania materiału dydaktycznego w celu stworzenia poczucia przynależności i akceptacji wśród jego odbiorców. Również na tej płaszczyźnie analizowany podręcznik dostarcza licznych przykładów włączenia społecznego. Publikacja pełna jest różnorodnych zdjęć, obrazków i grafik, także w formie emoji, ukazujących osoby w różnym wieku (s. 9, 26), różnych kolorów skóry (s. 10, 19, 64), różnych przynależności płciowych (s. 20, 62), różnego pochodzenia etnicznego (s. 47, 63, 71), różnych wyznań (s. 49) czy znajdujących się w różnych relacjach (s. 6, 21).

Odpowiednio dobrany layout może ponadto wyrażać przynależność do społeczności LGBTQ+. W tym celu w licznych miejscach w książce zastosowano m.in. tęczęwe barwy. Na uwagę zasługuje jednak sposób wprowadzenia nazw kolorów po szwedzku, także z wykorzystaniem tęczęwej flagi (szw. *regnbågsflagga*), z pojawiającymi się w odpowiedniej kolejności słowami: *röd* (czerwony), *orange* (pomarańczowy), *gul* (żółty), *grön* (zielony), *blå* (niebieski) i *lila* (fioletowy). Również w ćwiczeniu na liczebniki, w którym uczeń zostaje poproszony o policzenie serc: *Hur många hjärtan ser du?* (Ile widzisz serc?), użyto podobnej kolorystyki.

Nawiązując do wcześniej wspomnianego zdania wprowadzającego rozdział *Hälsa* (zdrowie), w którym podkreśla się wyjątkowość każdego człowieka i różnorodność ludzkich sylwetek, nie sposób pominąć prezentacji graficznej ludzkiego ciała (*kroppen*) na s. 82. Oprócz pokazania ludzi o różnych kolorach skóry przedstawiono również człowieka o zaokrąglonych kształtach, co w dzisiejszym świecie nadal nieczęsto wpisuje się w ogólnie przyjęte kanony piękna. Dobór takiej właśnie prezentacji wizualnej możemy interpretować jako wyraz ciała pozytywności⁸, do której również pod względem leksykalnym zdecydowanie nakłania materiał poddany analizie.

Ponadto dokonując porównania różnych podręczników do nauki języka szwedzkiego, można zazwyczaj w rozdziałach dotyczących ludzkiej anatomii zauważyć nadużywanie

⁸ „Pogląd mówiący o tym, że każdy człowiek powinien mieć akceptujące nastawienie do swojego ciała bez względu na jego wygląd” (WSJP, b.d.w.).

hiperonimu *könsorgan* (narząd płciowy) lub *underliv* (podbrzusze, genitalia) w odniesieniu zarówno do męskich, jak i żeńskich części ciała. Może to wynikać z obawy autorów przed koniecznością zbyt obrazowego zaprezentowania materiału dydaktycznego. Tym samym graficzny aspekt podręcznika wpływa na użycie leksykalne powyższych określeń, pomijając bardziej szczegółowe wyrażenia o znacznie węższym znaczeniu – hiponimy. Uściślone określenia *penis* i *slida/vagina* (pochwa/wagina) mogą być jednak również w kontekście nauczania odbierane jako zbyt potoczne, kontrowersyjne i wstydlive. Zabieg hiperonimizacji intymnych części ludzkiego ciała nierzadko stosowany jest nawet w podręcznikach do nauki języka medycznego (por. Bergman 1994; Helander i Parada 2005). Publikacja Syty (2018), w której skutecznie posłużono się warstwą graficzną i leksykalną, jest zatem przykładem detabuizacji nomenklatury narządów płciowych, co w podręcznikach do nauki języka szwedzkiego na poziomie początkującym występuje jedynie w znikomym stopniu.

Podsumowanie

Przeprowadzona jakościowa analiza podręcznika *Nybörjarmaterial i svenska* autorstwa Katarzyny Syty wykazała, że dostosowanie pomocy edukacyjnych do potrzeb tożsamościowych ucznia jest możliwe za pomocą różnych środków. Omawiana pozycja stanowi przykład materiału dydaktycznego, który integruje naukę języka z podejściem inkluzywnym. Jego unikalność wynika nie tylko z treści dostosowanych do potrzeb wybranej grupy docelowej, ale także z przemyślanej konstrukcji językowej, leksykalnej oraz graficznej.

Publikacja uczy podstaw języka szwedzkiego, jak i stawia na reprezentację oraz różnorodność. Użycie chociażby neutralnego zaimka *hen*, niestandardowy dobór słownictwa oraz grafiki odzwierciedlające rzeczywistość różnorodnych grup społecznych, w tym m.in. niestereotypowe podejście do ról zawodowych, otwartość na temat zdrowia psychicznego czy specyficzne terminy związane z identyfikacją płciową, podkreślają otwartość podręcznika na kwestie tożsamościowe. Dla porównania najczęściej wykorzystywane do nauki języka szwedzkiego w Polsce podręczniki na poziomie podstawowym, m.in. *Rivstart A1+A2*, *Mål 1*, *På svenska!* czy *Svenska utifrån* (por. Kot 2022), wykazują się pewną inkluzywnością, która w dużej mierze prawdopodobnie wynika z przekazywanej kultury tolerancji szwedzkiego społeczeństwa. Nie jest w nich jednak normą uwzględnienie w ten sposób różnych, mniej konwencjonalnych aspektów życia, a całościowy obraz przedstawiany we wspomnianych materiałach dydaktycznych opiera się przede wszystkim na tradycyjnych, ogólnie przyjętych standardach. Sprawia to, że analizowana pozycja może stanowić ciekawe uzupełnienie powszechnie poruszanych na zajęciach treści.

Być może ciężko wykorzystać *Nybörjarmaterial i svenska* jako materiał podstawowy w trakcie regularnych zajęć, ponieważ w pewnym stopniu prezentuje on perspektywę wybranej grupy społecznej. Może jednak służyć za świetne uzupełnienie standardowych materiałów, zwłaszcza w sytuacjach, gdy mamy do czynienia z uczniami deklarującymi określoną przynależność tożsamościową. Należy również pamiętać, że jest to materiał stworzony *pro bono*, dlatego ma pewne ograniczenia. Choć brak nagrań audio może utrudniać samodzielną naukę, podręcznik oferuje innowacyjne podejście do edukacji językowej i zachęca do szerszego uwzględniania inkluzywności w nauczaniu języków obcych, dzięki czemu może być cenną inspiracją dla nauczycieli i przyszłych twórców podręczników chcących lepiej dostosować swoje materiały edukacyjne do różnorodnych potrzeb uczniów.

Zaprezentowana forma indywidualizacji nauczania pokazuje, jak język może się stać narzędziem integracji i wsparcia dla uczniów z różnych środowisk. Wykorzystanie tego typu materiałów pozwala nie tylko stworzyć inkluzywną przestrzeń w klasie dla wybranych jednostek, ale także otworzyć pozostałych uczniów na akceptację i tolerancję dla różnorodności, z którą w dzisiejszym świecie spotykamy się coraz częściej.

BIBLIOGRAFIA

- Bergman, G. (1994), *Medicinska texter: svenska som andraspråk*, Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- *Europejski system opisu kształcenia językowego* (2003), Warszawa: CODN.
- Grönblad, F. (2017), *Hen hjälpte henne*, „Språktidningen”, nr 6, s. 18–23.
- Helander, A., Parada, M. (2005), *Svenska för sjukvårdspersonal – Swedish for Medical Staff*, Lund: Folkuniversitetets förlag.
- Horbowicz, P., Kołaczek, N., Kowal, I., Olszewska, A., Sobkowiak, M. (2024), *Języki skandynawskie jako drugie. Przegląd badań i perspektywy glottodydaktyczne*. Dysertacje Wydziału Neofilologii UAM w Poznaniu. Nowa seria. Językoznawstwo. Tom 17, Poznań: Wydawnictwo Rys.
- Klimont, A. (2019), *Zaimek hen w szwedzkich książkach obrazkowych – siedem lat po „Kivi & Monsterhund”*, „Studia Scandinavica”, nr 3(23), s. 175–183.
- Kot, D. (2022), *Przegląd materiałów do nauki języka szwedzkiego*, „Języki Obce w Szkole”, nr 3, s. 63–68.
- Kowal, I. (2023), *Materiały cyfrowe w nauce języka rzadko nauczanego na przykładzie języka szwedzkiego*, „Języki Obce w Szkole”, nr 4, s. 53–60.
- Levy Scherrer, P., Lindemalm, K. (2014), *Rivstart A1+A2. Textbok, andra upplagan*, Stockholm: Natur & Kultur.
- Levy Scherrer, P., Lindemalm, K. (2023a), *Rivstart A1+A2. Textbok, tredje upplagan*, Stockholm: Natur & Kultur.
- Levy Scherrer, P., Lindemalm, K. (2023b), *Rivstart A1+A2. Övningsbok, tredje upplagan*, Stockholm: Natur & Kultur.
- Lundberg, A. (2024), *Ny rapport: Färre använder ordet "hen"*, Sveriges Radio, <www.sverigesradio.se/artikel/ny-rapport-farre-anvander-ordet-hen>, [dostęp: 23.02.2025].
- Milles, K. (2013), *En öppning i en sluten ordklass? Den nya användningen av pronomenet hen*, „Språk & stil”, nr 23, s. 107–140.
- SAOL = Svenska Akademiens ordlista (bdw), *Hen*, <svenska.se/tre/?sok=hen&pz=1>, [dostęp: 23.02.2025].
- Skolverket (2012), *Läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12)*, <bit.ly/4kYZCP9>, [dostęp: 20.02.2025].
- Syty, K. (2018), *Nybörjarmaterial i svenska*, RFSL, <www.rfsl.se/wp-content/uploads/2018/08/RFSL_SFI_Newcomers_180829.pdf>, [dostęp: 20.02.2025].
- Transformering.se (2024), *Binders och binding för transpersoner*, 27.09.2024, <transformering.se/vard-halsa/annan-behandling/binders-och-binding>, [dostęp: 23.02.2025].
- WSJP = Wielki Słownik Języka Polskiego (bdw), *Ciałopozytywność*, <wsjp.pl/haslo/podglad/101446/cialopozytywnosc>, [dostęp: 23.02.2025].

ADAM WOJTCZAK *Skandynawista i germanista. Nauczyciel akademicki na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Lektor języka szwedzkiego. Ukończył studia podyplomowe w zakresie lingwistyki dla nauczycieli na Uniwersytecie w Umeå oraz nauczania języka polskiego jako ojczystego w szwedzkiej szkole na Uniwersytecie w Uppsali. Do jego zainteresowań naukowych należą: języki nordyckie, kultura Skandynawii, dydaktyka języków obcych, gramatyka, językoznawstwo oraz kultura i język biznesu.*

Artykuł został pozytywnie zaopiniowany przez recenzenta zewnętrznego „JOWS” w procedurze *double-blind review*.